

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання самостійної роботи з дисципліни

«ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА»

*(для здобувачів вищої освіти спеціальності 014.01 «Середня освіта. Українська
мова та література»)
(Електронне видання)*

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
української філології та
журналістики
Протокол № 4 від 21.10.2021

УДК 811.161.2'271

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи з дисципліни
«Вступ до мовознавства» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 014.01
«Середня освіта. Українська мова та література») (Електронне видання) /
Уклад.: О. А. Карловас, О. Л. Кравченко. – Сєвєродонецьк, вид-во СНУ ім. В.
Даля, 2021. – 32 с.

Представлені методичні матеріали містять теми, що пропонуються студентам для самостійної роботи з курсу «Вступ до мовознавства» і відповідають структуруванню названої дисципліни. Основна увага зосереджена на практичному аспекті навчання, зокрема, на виробленні навичок самостійної роботи з підручниками, науковою, методичною та довідковою літературою.

Методичні матеріали призначені для підготовки студентів до аудиторних занять, підсумкового контролю знань, активізують самостійну роботу майбутніх філологів у межах курсу.

Укладачі:

О. А. Карловас, ст. викладач
О. Л. Кравченко, к.філ.н., доцент

Рецензент:

І. Я. Глуховцева, к.філ.н., доцент

ВСТУП

Дисципліна «Вступ до мовознавства» є початковим курсом науки про мову, який допомагає майбутнім філологам зануритись в царину людської мови як суспільного явища, опанувати основні поняття сучасного мовознавства та дослідити його проблематику. Запропоновані для вивчення в цьому курсі проблемні питання про теорію та походження людської мови, її сутність і природу, особливості будови та функціонування мови як особливої структури зі складними системними зв'язками між основними рівнями й одиницями формують осмислений підхід до мовних явищ, пояснення численних фонетичних, морфологічних і лексичних змін, що відбуваються в мові, наукового трактування вже відомих мовленнєвих фактів.

Переважає більшість тем, що частково розглядаються в лекціях, доповнюються самостійною роботою здобувачів вищої освіти з науковою літературою, до якої входять підручники, монографії, статті, лінгвістичні словники та енциклопедії, видані не лише рідною українською.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти з дисципліни «Вступ до мовознавства» є основним засобом опанування навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Її мета – набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових і дослідницьких умінь та навичок.

Опрацьовуючи основні теми курсу самостійно, здобувач вищої освіти повинен уміти:

- класифікувати методи та прийоми мовознавства;
- відрізнити мову й мовлення;
- характеризувати парадигматичні і синтагматичні відношення між мовними одиницями;
- класифікувати звуки мови за основними та додатковими ознаками;
- визначати диференційні й інтегральні ознаки фонем;
- членувати мовленнєвий потік на фразу, синтагму, такт, звук;
- застосовувати на практиці фонетичну і фонематичну транскрипції;
- характеризувати типи системних відношень лексичних одиниць: синонімів, омонімів, антонімів, паронімів;
- аналізувати типи переносних значень: метафоричні, метонімічні, функціональні; аналізувати типи фразеологічних одиниць;
- характеризувати граматичні значення і критерії виділення різних частин мови різних мов світу;
- визначати морфологічні типи мов;
- аналізувати граматичні способи синтетичних й аналітичних мов;
- пояснювати відмінності між вільними і сталими словосполученнями;
- характеризувати сурядні і підрядні словосполучення;
- аналізувати типи речень за різними ознаками;
- розрізняти актуальне й граматичне членування речень;

- аналізувати та давати оцінку традиційним і сучасним теоріям походження мови;
- розрізняти види дофонографічного та фонографічного письма.

Основними формами самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни «Вступ до мовознавства» є такі:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до різних форм практичного контролю;
- пошук та огляд наукових джерел за заданою проблематикою.

Процес самостійної підготовки до аудиторних занять передбачає опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, усебічний розгляд змісту питань, що виносяться на практичні заняття, аналіз інформації з різних навчальних джерел.

Проведення консультацій згідно з графіком: самостійна робота здобувача вищої освіти проводиться відповідно до заздалегідь складеного графіка, що гарантує можливість отримання необхідної консультації або допомоги викладача.

Графік консультацій викладача доводиться до відома здобувачів вищої освіти на початку семестру.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Самостійна робота здобувача вищої освіти (СРЗВО) з усіх видів навчальної діяльності значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси його особистості.

Самостійна робота завершує завдання всіх інших видів навчальної діяльності, оскільки знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть уважатися справжнім надбанням людини.

СРЗВО має навчальне, особисте та суспільне значення.

СРЗВО – це багатоаспектне та поліфункціональне явище, яке дозволяє формувати самостійність здобувачів вищої освіти та розвивати їх здібності, уміння, знання та навички. Завдяки СРЗВО відбувається перехід від переважно виконавчої репродуктивної діяльності ЗВО до пошукового, творчого початку на всіх етапах навчання у ВНЗ.

У самостійній роботі реалізуються такі компетенції ЗВО:

1. Соціально-особистісні:

1.1. Уміння коректно й переконливо представити свою позицію, сприймати критику, досягати компромісу.

1.2. Готовність до постійного саморозвитку, уміння будувати стратегію особистого й професійного навчання та розвитку.

1.3. Адаптивність і комунікабельність.

1.4. Наполегливість у досягненні мети.

1.5. Креативність, здатність до системного мислення.

2. Загальнонаукові:

2.1. Розуміння й використання основних понять сучасного мовознавства.

2.2. Застосування методів наукового пізнання.

2.3. Спілкування державною мовою усно й письмово.

2.4. Застосування набутих знань у практичній діяльності.

3. Інструментальні:

3.1. Здатність до самоорганізації, організації й планування.

3.2. Навички роботи з комп'ютером, уміння використовувати сучасні інформаційні технології (довідкові системи, Інтернет та ін.) для одержання доступу до джерел інформації, зберігання й оброблення даних.

4. Фахові:

4.1. Знання структури філологічної науки, поділу знань на мовознавчий та літературознавчий складники, усвідомлення специфіки кожного.

4.2. Знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції та рівні.

4.3. Здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, робити мовознавчий та літературознавчий аналіз художнього тексту.

4.4. Здатність вільно й ефективно застосовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанровистильових різновидах для вирішення комунікативних завдань у різних сферах життя.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти виконує в навчальному процесі кілька функцій:

- розвивальну (підвищення культури розумової праці, привчання до творчих видів діяльності, удосконалення інтелектуальних здібностей);
- інформаційно-навчальну (навчальна діяльність на аудиторних заняттях, не підкріплена самостійною роботою, стає мало результативною);
- орієнтувальну та стимулювальну (процесу навчання надається прискорення й мотивація);
- виховну (формуються та розвиваються професійні якості фахівця);
- дослідницьку (новий рівень професійно-творчого мислення).

В основі самостійної роботи вищої освіти лежать такі принципи:

- розвиток творчої діяльності, цільове планування;
- особистісно-діяльнісний підхід.

Самостійну роботу можна назвати ефективною тільки в тому випадку, якщо вона організована й реалізується в освітньому процесі як цілісна система на всіх етапах навчання.

У процесі самостійної роботи здобувач вищої освіти набуває навичок самоорганізації, самоконтролю, самоврядування, саморефлексії, стаючи активним суб'єктом навчальної діяльності.

Рекомендації щодо роботи з літературою

Інформаційними джерелами вивчення навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» є ресурси мережі Інтернет і друковані підручники, посібники. Основна частина матеріалу в Інтернеті розрахована на професіоналів, тому при вивченні навчальної дисципліни спочатку необхідно користуватися літературою навчального характеру.

При опрацюванні матеріалу потрібно дотримуватись таких правил:

1. Зосередитися на тому, що читаєш.
2. Виділити головну думку автора.
3. Виокремити основні питання тексту.
4. Зрозуміти думку автора, що допоможе виробити власну думку.
5. Уявити ясно те, що читаєш.

У процесі роботи над темою тлумачення незнайомих слів і спеціальних термінів слід знаходити у фаховій літературі, термінологічних словниках.

Незрозумілі місця, фрази, вирази доречно перечитувати декілька разів, щоб зрозуміти їх зміст.

Після прочитання тексту необхідно:

1. Усвідомити зв'язок між теоретичними положеннями і практикою.
2. Закріпити прочитане у свідомості.
3. Пов'язати нові знання з попередніми в даній галузі.
4. Перейти до заключного етапу засвоєння й опрацювання – записів.

Записи необхідно починати з назви теми та посібника, прізвища автора, року видання та назви видавництва. Якщо це журнал, то рік і номер видання,

заголовок статті. Після чого скласти план, тобто короткий перелік основних питань тексту в логічній послідовності теми.

Складання плану або тез логічно закінченого за змістом уривка тексту сприяє кращому його розумінню. План може бути простий або розгорнутий, тобто більш поглиблений, особливо при опрацюванні додаткової літератури за даною темою. Вони можуть бути короткі або розгорнуті залежно від рівня знань студента, багатства його літературної і професійної лексики, навичок самостійної роботи з книгою.

Для зручності користування записами необхідно залишати поля для заміток і вільні рядки для доповнень. Записи не повинні бути одноманітними. У них необхідно виділяти важливі місця, головні слова, які акцентуються різним шрифтом або різним кольором шрифтів, підкреслюванням, замітками на полях, рамками, стовпчиками тощо. Записи можуть бути у вигляді конспекту, простих або розгорнутих тез, цитат, виписок, систематизованих таблиць, графіків, діаграм, схем.

1.Теми та погодинний розклад лекцій і самостійної роботи

№	Тема	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
		К-сть год. лек. / СР	К-сть год. лек. / СР
1	Вступ. Загальні питання мовознавства. Предмет, завдання і методи науки про мову. Методи мовознавчої науки.	2 / 2	1 / 2
2	Мова, її природа і функції. Структура мови. Системний характер будови мови	2/ 5	1/ /5
3	Питання класифікації мов. Генеалогічна класифікація. Основні сім'ї, групи і підгрупи мов світу	2 / 5	0 / 8
4	Історична зумовленість виникнення письма. Основні етапи та форми розвитку письма	2 / 6	0 / 6
5	Фонетика як наука про звуки людської мови. Фонологічна система мови	0 / 6	0 / 8
6	Склад. Типи складів. Фраза	0 / 2	0 / 4
7	Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови. Лексикографія. Фразеологія, значення та стилістичні функції фразеологізмів	2 / 12	0 / 19
8	Словотвір (дериватологія) – учення про способи і засоби творення слів. Морфеміка. Структура слова і його морфемний склад	1 / 4	0 / 6
9	Предмет граматики. Розділи граматики. Основні одиниці і елементи граматичної будови мови. Граматичне значення слова	1 / 10	0 / 15

10	Синтаксис – учення про речення і сполучення слів у реченні	2 / 8	0 / 13
	Усього годин за семестр	14 / 60	2 / 86

2. Перелік тем і питань для самостійного опрацювання

Тема 1. Загальні питання мовознавства. Предмет, завдання і методи науки про мову. Методи мовознавчої науки.

1. Основні методи лінгвістичних досліджень.
2. Мова як знакова і значуща система відображення духовно-практичної взаємодії людини і народу. Двобічність мовного знака.
3. Діалектична єдність мови й мислення, мови й мовлення.

Запитання для самоперевірки

1. У чому різниця між об'єктом і предметом загального і конкретного мовознавства?
2. У працях яких філософів і мовознавців започатковано вчення про знакову природу мови?
3. Які ви знаєте обов'язкові властивості знака?
4. Що таке невербальні системи знаків?
5. У якому співвідношенні перебувають лінгвістика та семіотика? Що таке лінгвосеміотика і хто є її основоположником?
6. Який тип мислення притаманний лише людині?
7. Чи потрібна мова для здійснення технічного мислення?
8. Яке явище є психофізичним: мова чи мовлення?
9. Мова – це явище біологічне, психічне чи соціальне?
10. Яка роль мови в процесах пізнання?
11. Чому людина живе тільки в мові?
12. Прокоментуйте висловлювання: „Мова – виразник духовної природи світу”.

Тест

1. Мовознавство – це наука про...

- а) історію народу;
- б) про психічний стан людини;
- в) про мову.

2. Українську мову вивчає...

- а) загальне мовознавство;
- б) конкретне мовознавство;
- в) прикладне мовознавство.

3. Створює лінгвістичну теорію...

- а) прикладне мовознавство;
- б) конкретне мовознавство.

4. Об'єктом порівняльно-історичного методу є...

- а) структура мови;
- б) інвентаризація мовних одиниць;
- в) споріднені мови.

5. Що не дозволяє ототожнювати мову та мислення:

- а) ідеальність мислення і матеріальність мови;
- б) матеріальність мислення й ідеальність мови;
- в) матеріальність мови та мислення?

6. У чому полягає суть синхронного підходу до вивчення мови:

- а) вивчення мови на певному етапі її існування;
- б) вивчення мови в її розвитку?

7. Чим зумовлена територіальна диференціація мови:

- а) соціальним розшаруванням суспільства;
- б) територіальним розмежуванням;
- в) внутрішнім законам розвитку мови?

8. Хто вперше розмежував мову та мовлення:

- а) Ф. де Соссюр;
- б) В. Гумбольдт;
- в) Платон?

9. Хто є основоположником теорії фюсей?

- а) Платон;
- б) Геракліт;
- в) Демокріт.

10. Мова – це ...

- а) мислення;
- б) інструмент мислення.

Література: [1, 2, 3, 5, 7, 9, 10; 23, 24, 25].

Тема 2. Мова, її природа і функції. Структура мови. Системний характер будови мови

1. Зв'язок розвитку мови та розвитку суспільства.
2. Одиниці мови та їх функції.
3. Внутрішня організація мовної системи. Поняття про мовну систему як єдність елементів мови та про її структуру.
4. Типи співвідношення між мовними одиницями: синтагматичні,

парадигматичні.

Запитання для самоперевірки

1. Обґрунтуйте соціальну зумовленість мовних явищ. Чи все в мові є соціальним?
2. Як відображаються в мові соціальні чинники?
3. Чому мова є найважливішою етнічною ознакою?
4. Прокоментуйте висловлення: „мовний феномен споконвіку служить носієві засобом інтелектуального членування світу (природи)”.
5. Розкрийте співвідношення мови, нації та держави; мови й культури.
6. Охарактеризуйте зовнішні причини мовних змін.
7. У науковій літературі немає чіткої диференціації термінів система і структура. Хто вперше розмежував ці терміни.
8. Що таке мовна система і мовна структура?
9. Як схематично можна відобразити структуру мови?
10. Як ви розумієте таке твердження :«Уся мова – система через структуру»?
11. У якому столітті набула поширення ідея рівневої організації мови?
12. Що таке рівні або яруси мови?
13. Які рівні належать до основних?
14. Які рівні виділяються за роллю у структурі мови?

Тест

1. У чому полягає природа мови:

- а) мова – біологічне явище;
- б) мова – психічне явище;
- в) мова – класове явище;
- г) мова – суспільне явище?

2. Яка мова є найважливішим засобом спілкування людей:

- а) звукова;
- б) мова жестів;
- в) есперанто?

3. Чи можна назвати звукове спілкування тварин мовою:

- а) так;
- б) ні?

4. Чи існує зв'язок між мовою та расою:

- а) так;
- б) ні?

5. Укажіть джерело соціальної диференціації мови:

- а) територіальне розмежування;
- б) діалогічний і монологічний варіанти мови;
- в) тип діяльності соціального афrikата.

6. Визначте факультативну функцію мови:

- а) комунікативна;

- б) формування думки;
- в) номінативна;
- г) магічна.

7. Яку функцію виконує текст:

- а) номінативну;
- б) комунікативну?

8. Перша сигнальна система:

- а) об'єднує людину з твариною;
- б) виділяє людину з тваринного світу?

9. Структуру мови вивчає...

- а) загальне мовознавство;
- б) прикладне мовознавство;
- в) конкретне мовознавство.

10. Мова - засіб накопичення і передачі інформації від покоління до покоління – це...

- 1) акумулятивна функція;
- 2) когнітивна функція;
- 3) комунікативна функція.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 5, 6, 8, 21,22].

Тема 3. Питання класифікації мов. Генеалогічна класифікація. Основні сім'ї, групи і підгрупи мов світу

- 1. Основні етнографічні, статистичні, історично-культурні дані про найбільші сім'ї мов.
- 2. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи.
- 3. Найпоширеніші мовні сім'ї.

Запитання для самоперевірки

- 1. Яким був шлях формування мов націй?
- 2. Які основні ознаки нації як найвищого ступеня розвитку етносу?
- 3. Що призвело до появи індоєвропейської мови на всіх материках.
- 4. У чому полягає суть теорії моногенезу/полігенезу?
- 5. Що таке глотогенез та антропогенез?
- 6. Назвіть теорії походження мови.
- 7. Що таке мовна сім'я та її генеалогічне дерево?
- 8. Які є типи мов?
- 9. Як називається сукупність мов, що походять від однієї мови-основи?
- 10. Загальна характеристика слов'янських мов: граматика, словниковий склад, писемність.
- 11. Які загальні риси споріднених мов.
- 12. Яка наука виявляє історичні зв'язки мов?

13. Які мови називають сиротливими?
14. З якою метою створюються штучні мови? Які перспективи їх розвитку та функціонування?
15. Що таке схрещення мов? Як називаються наслідки такого процесу?
16. У якій класифікації мов серед багатьох інших виділяють одноосібні мови, частковогенераційні мови?

Тест

1. Індоевропейська мова – це...

- а) прамова;
- б) нова мова;
- в) стара мова.

2. Генеалогічна класифікація мов створена на основі...

- а) структурного методу;
- б) зіставного методу;
- в) описового методу;
- г) порівняльно-історичного методу.

3. Слов'янські мови належать до...

- а) індоевропейської сім'ї;
- б) фінно-угорської;
- в) тюркської.

4. Латинь, старослов'янська мова, кашубська мова, прусська мова, полабська мова, санскрит, галльська мова – це...

- а) мови однієї сім'ї;
- б) мертві мови;
- в) слов'янські мови.

5. Флексивні мови – це мови за ...

- а) типологічною класифікацією мов;
- б) генеалогічною класифікацією.

6. Сучасні слов'янські мови виникли внаслідок...

- а) інтеграції;
- б) диференціації;
- в) контактування мов.

7. Укажіть мертву мову:

- а) урду;
- б) санскрит;
- в) словінська;
- г) лужицька.

8. Укажіть серед названих мов неспоріднену:

- а) литовська;
- б) латинська;
- в) українська;
- г) угорська.

9. Скільки мов тепер існує в світі?

- а) 25 тис. мов;
- б) 7 тис. мов;
- в) 10 тис. мов;
- г) 20 тис. мов;
- д) точно визначити кількість мов неможливо.

10. Спеціальні мови, на відміну від природних мов конструюються цілеспрямовано; застосовуються для виконання окремих функцій природної мови, в системах обробки інформації тощо – це..

- а) живі мови;
- б) штучні мови;
- в) жестові мови.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 5,6, 9, 11, 22, 28].

Тема 4. Історична зумовленість виникнення письма. Основні етапи та форми розвитку письма

1. Основні етапи історії письма. Предметне письмо. Піктографічне письмо. Ієрогліфічне письмо. Складове письмо.
2. Основні етапи розвитку кириличного письма: устав, півустав, скоропис.
3. Алфавітне письмо. Виникнення основних алфавітів.
4. Типи письма в сучасному світі.

Запитання для самоперевірки

1. Які залишки предметних послань зустрічаються у сучасних цивілізованих народів?
2. Чим зумовлена еволюція письма? Яку роль відіграють при цьому знаряддя й матеріал письма?
3. Чому піктографію називають ще фразеографією?
4. Чому логографічне письмо є разом з тим ідеографічним?
5. Чим зумовлені відмінності давньоєгипетської, шумерської та китайської ідеографічних систем письма?
6. Передісторією чого була предметна символіка?
7. Яке письмо вважається попередниками класичної писемності?
8. Що таке фонетичне письмо?
9. Які переваги й недоліки складового письма порівняно з буквено-звуковим? Які народи користуються зараз складовим письмом?
10. Які грецькі знаки, крім букв, застосовуються у сучасних звукових системах письма?
11. Від чого залежить ступінь досконалості графічної системи?
12. Що відтворює українська система пунктуації?
13. Що таке транслітерація і яке її призначення?

Тест

1. Виникнення й розвиток письма вивчає...

- а) загальне мовознавство;
- б) конкретне мовознавство;
- в) прикладне мовознавство.

2. Пам'ятки писемності постачають мовознавству:

- а) соціологія;
- б) археологія;
- в) етнографія.

3. Буквено-звукове письмо започаткували:

- а) індійці;
- б) араби;
- в) греки;
- г) турки;
- д) іранці.

4. Скільки налічується видів письма?

- а) три;
- б) п'ять;
- в) сто;
- г) п'ятсот;
- д) за кількістю мовних сімей.

5. Діакритичні знаки в писемності – це...

- а) знаки, що уточнюють або змінюють значення інших знаків;
- б) синонім до терміна *розділові знаки*;
- в) тільки знаки наголосу.

6. Слов'янський алфавіт виник у...

- а) V – VI ст.
- б) VII – VIII ст.
- в) IX – X ст.
- г) XV – XVI ст.
- д) XVII – XVIII ст.

7. Існуючий в Україні звичай вручати гарбуз хлопцеві, що означає відмову дівчини вийти за нього заміж, належить до...

- а) ідеографічного письма;
- б) піктографічного письма;
- в) письма кіпу;
- г) фонографічного письма;
- д) предметного письма.

8. Повна (більш-менш) передача значення слова і компактність є особливістю такого типу письма, як ...

- а) піктографія;
- б) ідеографія;
- в) фонографія.

9. Яка сім'я алфавітів літерного письма є найпоширенішою?

- а) латинська;
- б) кирилична;
- в) індійська.

10. Який алфавіт став предком усіх алфавітів світу?

- а) фінікійський;
- б) шумерсткий;
- в) аккадський;
- г) угаритський.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 4, 5, 6, 13, 22, 24; 11].

Тема 5. Фонетика як наука про звуки людської мови. Фонологічна система мови

1. Основні принципи класифікації звуків і фонетичне членування мовленнєвого потоку.
2. Позиційні та комбінаторні зміни звуків.
3. Фонетичні й історичні чергування.
4. Звукові закони.
5. Поняття фонем.

Запитання для самоперевірки

1. Що ви розумієте під звуковою матерією мови.
2. Чим відрізняється трактування фонем І.О. Бодуеном де Куртене, Л. В. Щербою та М.С. Трубецьким?
3. Охарактеризуйте функції фонем.
4. Як співвідносяться між собою фонемні парадигматиці й синтагматиці?
5. Що таке акомодация? Наведіть приклади.
6. Що таке асиміляція? Наведіть приклади.
7. Що таке дисиміляція? Наведіть приклади.
8. У чому полягає своєрідність фонологічних систем різних мов?
9. Які фонологічні школи існують і чим вони відрізняються між собою?
10. У якому діапазоні сприймає звуки вухо людини?
11. Як улаштований мовний апарат людини?
12. Як класифікуються звуки людської мови?
13. Що таке вокалізм?
14. Що таке консонантизм?
15. Що таке альтерація?
15. У чому сутність сингармонізму?

Тест

1. Звуками людина передає свої враження про навколишній світ – це

теорія...

- а) звуконаслідувальна;
- б) звукосимволічна;
- в) вибухова.

2. Що в мові є знаком?

- а) звук;
- б) слово;
- в) морфема;
- г) всі мовні одиниці.

3. Який мовний знак виконує комунікативну функцію?

- а) звук;
- б) слово;
- в) словосполучення;
- г) речення.

4. Зникнення носових голосних, редукованих, поява чергування о, е з і в українській мові – це явища

- а) екстралінгвістичні;
- б) внутрішньолінгвістичні.

5. Індивідуальний, одиничний представник фонemi в мові – це...

- а) варіант;
- б) синтагма.

6. Які з указаних процесів називаються позиційними:

- а) акомодация;
- б) редукция;
- в) метатеза;
- г) асиміляция?

7. Виділяється три аспекти фонетичних досліджень:

- а) анатомо-фізіологічний (артикуляційний), психологічний, функціональний;
- б) акустичний, культурологічний, психологічний;
- в) анатомо-фізіологічний (артикуляційний), акустичний, функціональний.

8. Сукупність приголосних – це...

- а) консонантизм;
- б) вокалізм;
- в) палаталізація.

9. Фонemi виконують такі функції:

- а) семантичну, морфологічну, синтаксичну;
- б) делімітативну, перцептивну, сигніфікативну.

10. Термін «фонема» увів у науковий обіг...

- а) Іван Олександрович Бодуен де Куртене;
- б) Август Шлейхер;
- в) Вільгельм фон Гумбольдт.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 4, 8, 11, 12, 13, 22, 24; 11].

Тема 6. Склад. Типи складів. Фраза

1. Співвідношення слова і такту.
2. Проклітики й енклітики.
3. Наголос. Типи наголосу за способом вираження. Види наголосу за місцем у слові, за здатністю переміщатися.
4. Фраза. Фразовий наголос. Складові компоненти інтонування. Співвідношення фрази з синтагмою й реченням.

Запитання для самоперевірки

1. Що таке склад?
2. До якого знакового рівня він відноситься?
3. Що називають силабіка?
4. Якою є модель складу?
5. Які є типи складів?
6. Що таке парадигма?
7. Чи кожен склад є самостійний у фонетичному і семантичному відношеннях?
8. Які склади називають довгими?
9. Що таке короткі склади? Як вони позначаються?
10. Наведіть приклади монофтонга, дифтонга і поліфтонга. Яка між ними різниця?

Тест

1. Склад – це ... , яка вимовляється одним поштовхом повітря.
а) частина слова;
б) частина мови;
в) наголос.
2. У якому рядку слова для переносу поділені правильно? Чи збігається такий перенос з правилами складоподілу?
а) олі-я, ди-ван, поді-я.
б) тюль-пан, рай-дуга, райду-га.
в) те-атр, до-щ, міс- то.
3. До якої теорії належить визначення складу, яке обґрунтував данський мовознавець О. Єсперсен: Склад має вершину і периферію?
а) еспіраторна;
б) мускульної напруги;
в) сонорна;
г) фонологічна;
д) комплексна.
4. Кількісний (довготний) наголос існує в...
а) українській мові;
б) індонезійській мові;

- в) литовській мові;
- г) шведській мові;
- д) в'єтнамській мові.

5. Емоційне виділення тих чи інших слів у висловлюванні напруженою вимовою певних звуків:

- а) логічний наголос;
- б) емфатичний наголос;
- в) фразовий наголос;
- г) побічний наголос;
- д) політонічний наголос.

6. Відкритим називається склад...

- а) який завершується на приголосний звук;
- б) який завершується на голосний звук.

7. До складу такту входять ненаголошені службові слова, які стоять після наголошеного слова, – це...

- а) проклітики;
- б) енклітики;
- в) трифтонги;
- г) дифтонги;
- д) монофтонги.

8. Хто першим почав вивчати закон поділу мови на синтагми?

- а) О. Востоков;
- б) І. Бодуен де Куртене;
- в) Ф. де Соссюр.

9. Найбільшою фонетичною одиницею є...

- а) звук;
- б) фраза;
- в) такт;
- г) склад.

10. У складі синтагми виділяють...

- а) одне фонетичне слово;
- б) два фонетичних слова;
- в) кілька фонетичних слів.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 4, 8, 11, 12, 13, 22, 24; 4].

Тема 7. Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови. Фразеологія, значення та стилістичні функції фразеологізмів. Лексикографія

1. Денотат. Сигніфікат. Конотативне значення.
2. Структура лексичного значення слова. Семема.
3. Лексико-семантичний варіант слова. Сема.
4. Екстралінгвістичний компонент лексичного значення

5. Зміни в лексичному складі мови.
6. Класифікація фразеологічних одиниць. Системні зв'язки у фразеології.
7. Лексикографія. Енциклопедичні та мовні словники.

Запитання для самоперевірки

1. Чи згодні ви з твердженням, що значення слова формують лише три елементи?
2. Які головні типи лексичних значень виокремив В. В. Виноградов?
3. Поясніть значення термінів денотат і сигніфікат.
4. Поясніть різницю понять: лексичне значення, концептуальне значення, конотативне значення, пряме значення, переносне значення, вільне значення, зв'язане значення, фразеологічно зв'язане значення, синтаксично зумовлене значення, конструктивно зумовлене значення.
5. Назвіть основний механізм полісемії.
6. Які критерії диференціації полісемії й омонімії?
7. У чому полягає специфіка системності лексики?
8. Назвіть причини історичних змін у лексиці (позамовні та внутрішньомовні).
9. Що таке лексичні та семантичні архаїзми, історизми?
10. Що таке лексичні, семантичні та авторські неологізми?
11. Схарактеризуйте запозичення: матеріальне (лексичне) запозичення та калькування; семантичні та словотвірні запозичення; прямі та опосередковані запозичення.
12. На стику яких рівнів мови виник фразеологічний проміжний рівень?
13. Які критерії застосовуються для визначення ступеня фразеологічності?
14. Що є предметом дослідження теоретичної лексикографії?
15. Які функції виконує практична лексикографія?
16. Поясніть термін словникова стаття.
17. Назвіть способи розміщення матеріалу в словниках.

Тест

1. Лексикографія – розділ мовознавства, про ..

- а) лексичний склад мови;
- б) про правила написання слів;
- в) про укладання словників.

2. Поява в українській мові таких слів, як ваучер, дилер, менеджер, маркетинг – це явище ...

- а) екстралінгвістичні;
- б) внутрішньолінгвістичні.

3. Причинами появи нових слів є...

- а) внутрішні причини розвитку мови;
- б) зовнішні чинники.

4. Фразеологізм – це одиниця...

- а) лексики;
- б) морфології;
- в) синтаксису.

5. Укажіть, який макрокомпонент слова несе інформацію про найбільш загальні та істотні ознаки слова:

- а) денотативний;
- б) конотативний.

6. Для позначення звукової оболонки слова використовується термін:

- а) семема;
- б) лексема.

7. Які з ознак слова не мають абсолютної сили, тобто діють не в усіх мовах:

- а) фонетична оформленість;
- б) граматична оформленість;
- в) наявність значення;
- г) непроникність;
- д) відтворюваність у мовленні.

8. В основі системної організації лексики лежить ...

- а) семантика слів;
- б) системність світу.

9. Системна організація лексики в цілому має ...

- а) ієрархічну структуру;
- б) польову структуру.

10. У характеристиці основних особливостей лексичної системи мови усуньте зайве:

- а) багатовимірність;
- б) варіативність;
- в) жорсткість;
- г) відкритість.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 4, 11, 67, 75; 4].

Тема 8. Словотвір (дериватологія) – учення про способи і засоби творення слів. Морфеміка. Структура слова і його морфемний склад

1. Морфемна структура слова.
2. Морфема – найменша значуща одиниця мови і складова частина слова.
3. Типи морфем: речове, дериваційне, реляційне.
4. Види морфем.

Запитання для самоперевірки

1. Які значення морфем ви знаєте?
2. Що таке вільна та зв'язані морфеми?
3. Назвіть типи слів за морфемним членуванням.

4. Які зміни морфемного складу слова ви знаєте?
5. Що вивчає морфонологія?
6. Які звукові варіювання внаслідок чергування звуків ви можете назвати?
7. Поясніть різницю між поняттями словотвірний тип і словотвірний спосіб.
8. Як ви розумієте поняття словотвірні гнізда?
9. Що називають основою слова?
10. Яка основа називається твірною?

Тест

1. Який рівень мови є найстійкіший?

- а) лексичний;
- б) фонетичний;
- в) морфологічний.

2. Дериватологія – це наука про...

- а) морфеми;
- б) утворення нових слів;
- в) будову слів.

3. Інтерфікси служать для...

- а) зв'язку між префіксом і коренем;
- б) поєднання двох коренів;
- в) поєднання суфікса та закінчення.

4. Найбільш рухомою підсистемою мови, що відбиває зміни в житті суспільства, є ...

- а) словниковий склад;
- б) граматики;
- в) словотвір.

5. Дані одиниці служать для розрізнення значень слів і їх форм, а також для розрізнення словотвірних і етимологічних значень...

- а) фонеми;
- б) морфеми;
- в) слова;
- г) словосполучення.

6. Учення про поєднання морфем у їх відношенні до складу слів ...

- а) фонологія;
- б) словотвір
- в) лексикологія.

7. Морфема – ... одиниця мови.

- а) одностороння;
- б) двостороння;
- в) багатостороння.

8. Загальна частина всіх споріднених слів, що утворюють словотвірне гніздо – ...

- а) постфікси;
- б) префікс;

- в) корінь;
- г) основа.

9. Термін форма слова і саме поняття було введено в лінгвістику ...

- а) Московською лінгвістичною школою;
- б) Казанською лінгвістичною школою;
- в) Празькою лінгвістичною школою.

10. ... має тільки граматичне значення.

- а) корінь;
- б) афікс;
- в) основа.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 14, 29].

Тема 9. Предмет граматики. Розділи граматики. Основні одиниці і елементи граматичної будови мови. Граматичне значення слова

1. Поділ слів на частини мови, частки й вигуки.
2. Семантичні розряди (класи) різних частин мови.

Запитання для самоперевірки

1. Який основний засіб організації системи мови?
2. Дайте визначення поняття граматичної категорії.
3. Які типи граматичних категорій ви знаєте? Наведіть приклади.
4. Які принципи лежать в основі виділення частин мови?
5. Чим виражається граматичне значення слова?
6. Що таке загальне і часткове граматичне значення?
7. Якими є категоріальні ознаки частин мови?
8. Якими є принципи класифікації слів за частинами мови?
9. Що є основними частинами мови?
10. Якими є частини мови різних мов? Порівняйте з іноземною мовою, яку ви вивчаєте.
11. Які існують принципи теорії частин мови?
12. У яку групу І. Вихованець виокремив іменник, прикметник, числівник, дієслово, прислівник?
13. Хто з мовознавців у класифікації частин мови виділяв модальні слова?

Тест

1. Граматика – це розділ мовознавства, який вивчає ...

- а) правила написання слів;
- б) значення лексем;
- в) будову мови.

2. До способу вираження граматичного значення належить...

- а) редукція;
- б) суплетивізм;
- в) редуплікація.

3. Одиницею граматики не є...

- а) суфікс;
- б) словосполучення;
- в) фонема.

4. Головні способи вираження граматичного значення для аналітичних мов:

- а) порядок слів у реченні, службові слова;
- б) порядок слів у реченні, афіксація;
- в) афіксація, суплетивізм.

5. Традиційно частини мови виділяються на основі ...

- а) синтаксичного і семантичного критеріїв;
- б) морфологічного, синтаксичного і семантичного критеріїв;
- в) морфологічного критерію.

6. Найдавніші частини мови – це ...

- а) іменник і прикметник;
- б) іменник і дієслово;
- в) дієслово і прислівник.

7. Ознаки частин мови (укажіть зайву):

- а) синтаксична;
- б) словотвірна;
- в) словозмінна;
- г) морфологічна;
- д) семантична.

8. Для ... характерна відсутність будь-яких граматичних категорій і, відповідно, форм словозміни.

- а) прикметника;
- б) займенника;
- в) прислівника.

9. Укажіть слово, від якого неможливо утворити форму множини:

- а) вікно;
- б) ніч;
- в) туга;
- г) сивина.

10. ... ознака частин мови – це інвентар словоформ, парадигм, система категорій і розрядів.

- а) семантична;
- б) морфологічна;
- в) синтаксична.

Література: [1, 2, 3, 5, 9, 10; 29, 32].

Тема 10. Синтаксис – учення про речення і сполучення слів у реченні

1. Сполучення.
2. Речення, його основні ознаки.
3. Аспекти вивчення поняття синтагми.

Запитання для самоперевірки

1. Для чого необхідні словосполучення і речення?
2. Як називають «блоки», конструкції, у які об'єднуються слова, перш ніж утворити речення?
3. Словосполучення виконує номінативну функцію, а речення – ..?
4. Якими є основні види підрядних зв'язків?
5. Що виражається в реченні?
6. Як називається категорія, яка співвідносить речення з дійсністю?
7. У чому полягає двоаспектність речення?
8. Що робить речення основною комунікативною одиницею мови?
9. Назвіть види предикативності.
10. Як виникають моделі речень?
11. Як називається здатність слова вступати в синтаксичні зв'язки з іншими словами?
12. Які зв'язки вважаються закритими?
13. Як називається категорія, що прив'язує повідомлення до певного часового моменту?
14. Як називається категорія, що виражає відношення мовця до повідомлення?
15. Як називається поділ речення на члени речення?
16. Що відомо про актуальне членування речень? Що таке тема й рема?

Тест

1. Парадигматичні відношення – це ...

- а) лінійні зв'язки слів;
- б) відношення між словами на основі спільності або протилежності.

2. Модальність передає ...

- а) співвіднесеність висловлювання з моментом мовлення;
- б) відношення повідомляється до дійсності в плані можливості або неможливості здійснення.

3. Укажіть неправильне твердження:

- а) актуальне членування речення збігається зі структурним членуванням;
- б) актуальне членування речення – це смислове членування пропозиції на відому та нову інформацію.

4. Найдавнішим типом речення було ...

- а) двоскладні;

б) односкладні;

в) односкладні безособові речення.

5. Структурна схема речення – це ...

а) сукупність двох словоформ, що виражають суб'єкт і предикат;

б) сукупність всіх членів речення.

6. ... – це граматично оформлена за законами даної мови, цілісна одиниця мови, що є головним засобом формування, вираження і повідомлення думки (В.Виноградов)

а) слово;

б) словосполучення;

в) речення.

7. Основоположником вчення про парадигматичні та синтагматичні відношення між одиницями мови є...

а) І. Бодуен де Куртене;

б) О. Потебня;

в) В. де Соссюр.

8. Елементи, що розташовуються один за одним у мовленнєвому потоці і мають протяжність, називають ...

а) парадигмами;

б) синтагмами.

9. Відношення між словами в реченні: Вона п'є чай, називають ...

а) синтагматичні;

б) парадигматичні.

10. На рівні ... представлені цілісні відтворювані одиниці, наприклад, формули вітання, прощання; команди тощо

а) словосполучень;

б) речень.

Література: [1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10; 38].

Питання для підсумкового контролю

1. Мовознавство як наука про мову, його предмет. Галузі мовознавства. Зв'язок мовознавства з іншими науками.
2. Природа і сутність людської мови. Мова як суспільне явище. Роль мови в суспільстві.
3. Методи дослідження мови. Поняття про синхронію і діакронію.
4. Мова і мислення як дві сторони процесу пізнання дійсності людиною. Основні одиниці мови і мислення, їх діалектичний зв'язок і нетотожність.
5. Мова і мовлення, їх діалектична єдність як загального і окремого, абстрактного і конкретного. Парадигматичні зв'язки у мові і синтагматичні у мовленні.
6. Функції мови, їх характеристика.
7. Проблема походження людської мови. Теорії походження мови. Погляди вчених на моногенез та полігенез людської мови.
8. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи. Загальнонаціональна мова, її диференціація.
9. Літературна мова, її форми. Стилїстична диференціація літературної мови.
10. Мова і суспільство. Поняття мовного стану та мовної ситуації. Білінгвізм. Диглосія.
11. Проблема міжнародних мов. Так звані світові мови. Штучні мови.
12. Мова як знакова система. Чотири рівні мовної системи.
13. Одиниці мови, їх функції. Розділи мовознавства.
14. Фонетика як розділ мовознавства, її предмет. Звуки мови, три аспекти їх вивчення.
15. Будова і функції мовного апарата. Артикуляція і її фази. Артикуляційна база.
16. Фонетичне членування мовленнєвого потоку: фраза, синтагма, такт, склад.
17. Склад як фонетична одиниця. Теорії складоподілу. Типи складів.
18. Наголос. Типи наголосів, їх характеристика. Функції наголосу.
19. Інтонія, її складові. Функції інтонації.
20. Класифікація звуків. Голосні звуки, їх класифікація.
21. Приголосні звуки, їх класифікація.
22. Фонетичні процеси. Позиційні фонетичні зміни: редукція голосних, оглушення приголосних, протеза.
23. Комбінаторні зміни звуків: гаплогія, дієреза, метатеза, епентеза, субституція.
24. Комбінаторні зміни звуків: акомодация, асиміляція, дисиміляція.
25. Фонема та її функції. Ознаки фонем: диференціальні та нейтральні. Позиції фонем: сильні та слабкі. Варіанти та варіації фонем.
26. Письмо, основні етапи і форми розвитку письма.
27. Графіка. Алфавіт. Основні світові алфавіти. Співвідношення між буквами і звуками в алфавіті.
28. Лексикологія як розділ мовознавства. Розділи лексикології, предмет їх вивчення.
29. Слово як одиниця мови. Слово і лексема. Словоформа. Лексичне значення

слова. Слово і поняття. Сема, семема.

30. Моносемія і полісемія. Пряме і переносне значення слова. Види переносного значення слова.

31. Зміни в значенні слова: звуження, розширення, зміщення назв.

32. Омоніми, їх різновиди, причини виникнення. Міжмовні омоніми. Пароніми.

33. Синоніми. Синонімічний ряд. Домінанта синонімічного ряду.

34. Табу. Евфемізми.

35. Антоніми. Типи антонімів. Стилїстичні можливості антонїмїї.

36. Лексико-семантична система мови. Групи слів за значенням.

Лексико-семантичні поля. Родо-видові (гіперо-гіпонїмїчні) вїдношення мїж словами.

37. Стилїстичні групи лексики. Стилїстично нейтральна і стилїстично забарвлена лексика.

38. Історичні зміни в словниковому складї лексики. Причини історичних змін.

39. Шляхи збагачення лексики. Запозичення слів. Рїзновиди запозичень.

40. Етимологїя, принципи етимологїї. Внутрїшня форма слова.

Деетимологїзацїя. Народна етимологїя.

41. Фразеологїя. Класифїкацїя фразеологїзмів. Джерела походження фразеологїзмів.

42. Лексикографїя. Типи словників, їх будова. Найвїдомїші лексикографїчні працї у свїтї й в Україні.

43. Граматика, її роздїли. Граматичне значення, граматична форма. Граматичні категорїї. Граматична парадигма.

44. Морфемїка. Поняття морфеми. Види морфем за значенням, за позицїєю у словї, за функцїями.

45. Зміни в будовї слова в процесї історичного розвитку: опрощення, ускладнення, перерозклад, декореляцїя.

46. Способи вираження граматичних значень: синтетичні, аналітичні.

47. Типологїчна класифїкацїя мов. Аглютинацїя та фузїя.

48. Частини мови. Критерїї видїлення частин мови.

49. Синтаксис, його предмет. Словосполучення, типи словосполучень.

50. Синтаксичні зв'язки мїж словами у словосполученнях.

51. Речення як основна одиниця синтаксису. Ознаки речення. Типи речень.

52. Порївняльно-їсторичний метод як основа генеалогїчної класифїкацїї мов, його становлення і розвиток.

53. Генеалогїчна класифїкацїя мов. Поняття мовної сїм'ї, мовної групи, пїдгрупи (на прикладї якоїсь сїм'ї мов).

54. Загальна характеристика їндоевропейської сїм'ї мов.

Рекомендована література

Базова

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства: короткий нарис: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2006. 143 с.
2. Вступ до мовознавства (навчальний посібник) / За заг. ред. Голубовської І.О.). Ч. 1–2. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2007–2010. 107 с.
3. Вусик Г. Л. Вступ до мовознавства: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Г. Вусик; Бердян. держ. пед. ун-т, Ін-т філол. Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2010. 358 с.
4. Вусик Г.Л. Вступ до мовознавства: модульний курс : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ганна Вусик ; Бердян. Держ. Пед. Ун-т, Ін-т філол. – 2-е вид., перероб. Донецьк : Ноулідж, Донец. Від-ня, 2010. 120 с.
5. Голубовська І.О. Вступ до мовознавства: підручник, Київ: ВЦ «Академія», 2016. 320 с.
6. Голубовська І.О., Чемес В.Ф., Безпаленко А.М., Лучканин С.М., Запорожець Л.М. Вступ до мовознавства : навч. Посіб. Для студ. Вищ. Навч. Закл. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2007. Ч. 2. 2010. 223 с.
7. Зеленько А. С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, методи, прийоми та процедури вивчення мови : посіб./ А. С. Зеленько. Луганськ, 2002. 283 с.
8. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю. О. Карпенко. Київ : Академія, 2006. 336 с.
9. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства : підручник / М.П. Кочерган. 3-тє вид., стер. Київ : Академія, 2014. 302 с.
10. Левицький А.Е. Вступ до мовознавства. Навчальний посібник / Левицький А.Е., Сингаївська А.В., Славова Л.Л. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.

Допоміжна література

11. Атлас української мови: у 3 т. К., 1984 – 2000.
12. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови / Я. А. Баран. Івано-Франківськ, 1997.
13. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови. Київ, 2009. 192 с
14. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах : словник-довідник. Тернопіль : Джура, 2007. 260 с.
15. Герета Н. М., Торчинський М. М. Вступ до мовознавства. К. : Товариство „Знання”, 2000. 44 с.
16. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій Л. О. Словник лінгвістичних термінів : лексикологія, фразеологія, лексикографія. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 272 с.

17. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія : навч. посібник / В.О. Горпинич. Київ: Вища шк., 1999.
18. Єрмоленко С., Бирик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.
19. Левицький В.В., Іваницька М.Л, Іваницький Р.В. Основи мовознавства. Чернівці: Рута, 2000.
20. Левицький А.Е. Лекційні матеріали з лінгвістики : навч. посіб. Житомир, 2011.
21. Лисиченко Л.А. Бесіди про рідне слово: слово і його значення. Харків, 2013.
22. Лінгвістичний аналіз : Практикум: навч. посіб. / За ред. Г.Р. Передрій. Київ : ВЦ «Академія», 2005. 212 с.
23. Загнітко Анатолій. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 388 с.
24. Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов / Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». Київ, 2001.
25. Полужний М. М. Курс лекцій з лінгвістичної граматики. Вінниця, 2004.
26. Радчук В. Параметри і взаємодія мов Дивослово. 2005. № 6, С. 36 – 44; № 7, С. 42 – 48.
27. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006.
28. Соссюр Ф. Де. Курс загальної лінгвістики. Київ, 1998. 340 с.
29. Скопненко О. І., Сюта Г. М. Мала філологічна енциклопедія : довідник. Київ : Довіра, 2007. 480 с.
30. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля – Київ, 2008. 712 с.
31. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006.
32. Семчинський С. В. Вступ до порівняльно-історичного мовознавства. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2002.
33. Скаб М.С. Вступ до мовознавства. Практикум : навч. посіб. / Мар'ян Скаб, Галина Кузь ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2012. 103 с.
34. Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття / Л. В. Струганець. Т., 2002.
35. Терехова Д. І. Вступ до мовознавства: навч.посібник /Автор-упорядник Терехова Д. І. Київ – Полтава: «Полтавський літератор», 2012. 224 с.
36. Тищенко К. Основи мовознавства : системний підручник / Костянтин Тищенко. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2007. 308 с.
37. Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу / Орест Ткаченко. Київ : Спалах, 2004. 272 с.
38. Ющук І.П. Вступ до мовознавства / І. Ющук. К. : Рута, 2000. 128 с.
39. Сулейменов О.О. Мова письма. Погляд в доісторію – про походження писемності і мови Малого людства : пер. з рос. / О.О. Сулейменов. Київ :

Юніверс, 2006. 471 с.

40. Тищенко К. Основи мовознавства : системний підручник / Костянтин Тищенко. Київ: ВПЦ „Київський ун-т”, 2007. 308 с.

41. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. К, 2007.

42. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

43. Українська мова. Енциклопедія / Г. А. Губарева, О. М. Чуєшкова, Т. В. Михайлова та ін.; за ред. І. В. Муромцева. Київ: Майстер-клас, 2011. 400 с.

44. Хомський Н. Роздуми про мову. Львів, 2009.

45. Швачко С.О. Вступ до мовознавства: навч. посіб. / С.О. Швачко, І.К. Кобякова. Вінниця : Нова книга, 2006. 224 с.

46. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців. Київ, 2002.

47. Швачко С.О. Вступ до мовознавства: Навч. посіб. К.; Вінниця, 2006.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.superlinguist.com/>

2. <http://uz-translations.net/>

3. <http://litopys.org.ua/>

4. Історія українського мовознавства (друга половина XX ст.): Хрестоматія / упорядник В. В. Денисюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 266 с. – Режим доступу: file:///D:/%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%9F%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%201%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/Movoznavstvo_xrestomatiya.pdf

5. Петровська С. С. Вступ до мовознавства : навчально-методичний комплекс : для студентів ф-ту іноземної філології (стаціонар). В 3-х ч. [4-е вид., випр. і доп.]. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2016. Ч. 1. 155 с. – Режим доступу:

<file:///D:/%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%9F%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%201%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/Petrovska-C.C.Vstup-do-movoznavstva-navchalno-metodychnyi-kompleks-dlia-studentiv-f-tu-inozemnoi-filolohii.pdf>

6. Баденкова В. М. Теорія мови: Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи. Миколаїв, 2018. 101 с. – Режим доступу: file:///D:/%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%9F%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%97%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1%D0%A2%D0%92%D0%90%201%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%91%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8.pdf

7. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. – Режим доступу: <https://textbook.com.ua/dokumentoznavstvo/1473445794>

8. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. – Режим доступу:
https://shron1.chtyvo.org.ua/Levytskyi_AE/Vstup_do_movoznavstva.pdf
9. Нова мова: <http://www.novamova.com.ua>
10. Українська мова в Інтернеті <http://www.novamova.com.ua>
11. Український тезаурус: http://www.geocities.com/hommah_chorny/
12. Історія виникнення писемності. – Режим доступу:
<https://linguapedia.info/uk/systemy-pysma/istoriya-pysemnosti.html>
13. Ющук І. П. Вступ до мовознавства : навч. посібник [Електронний ресурс] / І. П. Ющук. Київ : Рута, 2000. 128 с. – Режим доступу:
<http://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=8821>